

АВТ
Ш 37

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ШЕВЧЕНКО ЮРІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ



УДК 343.98:343.7

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРИСЛИВИХ ЗЛОЧИНІВ,
ВЧИНЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2014

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні тенденції розвитку українського суспільства характеризуються значним удосконаленням усіх сфер людської життєдіяльності, особливого значення у яких набуває використання транспортних засобів. Також вони стали активно використовуватися й у злочинній діяльності. За останні роки спостерігаємо стрімке зростання корисливої злочинності, вчиненої організованими злочинними угрупованнями, з використанням транспортних засобів, що викликає серйозне занепокоєння у населення та органів влади усіх рівнів.

Використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів становить підвищену суспільну небезпеку та створює значні труднощі у їх розслідуванні. Зокрема, це вчинення таких злочинів корисливої спрямованості як: викрадення людей, вбивства на замовлення, крадіжки, грабежі, контрабанди (наркотиків, зброї та боеприпасів), фіктивні дорожньо-транспортні пригоди та багато інших. Фактично будь-який корисливий злочин забезпечується транспортним засобом для його мобільності, таємності, оперативності або ж безпосереднього використання при вчиненні.

Розслідування згаданих злочинів значно різняться за їх видом, кожен з яких має власну криміналістичну характеристику, алгоритм початкових та наступних слідчих (розшукових) дій, певне коло призначуваних судових експертів та низку інших характерних саме конкретному виду особливостей розслідування. Однак така особливість як використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів дозволяє об'єднати їх в особливу групу і вимагає нового підходу до розробки методики їх розслідування.

Своєчасне виявлення таких злочинів, правильна організація та планування розслідування розкриває можливості правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю, сприяє повному і швидкому розслідуванню і судовому розгляду кримінальних проваджень, належному відшкодуванню завданих збитків, а також застосуванню відповідних профілактичних заходів. Тому, постає необхідність у науковому вивченні означених проблем і розробленні методичних рекомендацій для практичних підрозділів з метою удосконалення діяльності органів внутрішніх справ щодо боротьби зі злочинністю.

Значний внесок у дослідження різноманітних аспектів розслідування злочинів зробили такі вчені-криміналісти: В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ, А. І. Вінберг, В. К. Весельський, В. Г. Гончаренко, О. О. Ейсман, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. С. Карпов, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, І. І. Котюк, І. Ф. Крилов, В. С. Кузьмичов, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, М. В. Салтєвський, М. Я. Сегай, В. В. Тіщенко, І. Я. Фрідман, С. С. Чернявський, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, О. Р. Шляхов, М. П. Яблоков та багато інших, праці яких стали теоретичним підґрунтям проведеного дослідження.

В теорії криміналістики мають наукові праці вчених, що стосуються корисливої злочинності, зокрема слід назвати таких як: Н. А. Аверіна,

Е. О. Біджиєва, М. Б. Бучко, В. О. Жердев, О. Ф. Зелінський, В. І. Комісаров, В. І. Литвинов, М. В. Субботіна, О. І. Скрипніков, В. В. Тіщенко, С. В. Філімонов, А. М. Шабадей, Н. Г. Шурухнов та інші. Однак у цих доробках не приділено уваги особливостям розслідування в частині використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів.

Вагомого значення у цьому контексті набуває необхідність проведення теоретичних досліджень, наукового узагальнення та систематизації емпіричного матеріалу з метою удосконалення методики розслідування окремих злочинів і для подальшого її застосування у практичній діяльності з особливостей розслідування використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів. Цим і обумовлена актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007, Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції», схваленої Указом Президента України від 27 жовтня 2009 р. № 870/2009, Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2011 р. № 1911, Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1000/2011, Пріоритетних напрямів дисертаційних досліджень МВС України, що потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 роки, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347. Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 34 від 27 листопада 2012 р.) та включено до планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2013–2014 роки, а також зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1450, 2012 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у комплексному науковому висвітленні особливостей розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів, та формуванні на цій основі методичних рекомендацій з розслідування.

Для досягнення зазначеної мети передбачається вирішення таких *задач*:

- визначення та аналіз основних елементів криміналістичної характеристики корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів;
- з'ясування поняття та встановлення видів транспортних засобів, що використовуються під час вчинення корисливих злочинів;
- встановлення кола суб'єктів використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів;

- виділення типових слідчих ситуацій, що стосуються особливостей використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів;

- удосконалення тактичних особливостей взаємодії слідчого з оперативними працівниками МВС України при розслідуванні;

- виділення порядку проведення слідчих (розшукових) дій для швидкого та ефективного розслідування;

- розроблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо розслідування цієї категорії злочинів на різних стадіях їх вчинення;

- виділення форм використання спеціальних знань щодо встановлення особливостей використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що складаються у зв'язку з розслідуванням корисливих злочинів.

Предмет дослідження – особливості розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів.

Методи дослідження. При проведенні дослідження для вирішення поставлених задач використовувались у комплексі загальнонаукові та спеціальноправові методи. Методологічну основу дисертації становить *діалектичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ в їх суперечностях, розвитку та змінах, що дає можливість об'єктивно оцінити рівень й ефективність розслідування корисливих злочинів. *Догматичний метод* використано при тлумаченні правових категорій, за його допомогою поглиблено та уточнено понятійний апарат (підрозділи 1.2, 1.3, 3.2); *формально-логічний метод* при аналізі досліджуваних категорій і правових явищ, їх елементно-компонентного складу, формуванні елементів криміналістичної характеристики таких злочинів (підрозділ 1.1); *системний* – при побудові класифікації суб'єктів використання транспортних засобів, визначенні змісту та взаємозв'язків елементів криміналістичної характеристики й основних етапів роботи з доказовою інформацією (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2); *формальної логіки* (аналіз та синтез, гіпотеза) – при визначенні основних напрямів наукової роботи, головних проблемних питань, ідеї та логіки дисертаційного дослідження (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2); *статистичний* – при ілюстрації теоретичних висновків даними відомчої статистичної звітності (підрозділи 1.1, 2.1, 2.3); *соціологічний* – при вивченні правозастосовної практики, а також під час анкетування працівників слідчих підрозділів ОВС стосовно особливостей розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів.

Емпіричну базу дослідження становлять систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності МВС України за період 2008–2013 рр.; узагальнені результати вивчення 263 кримінальних проваджень щодо корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів, що перебували у провадженні слідчих ОВС протягом 2008–2013 рр.; узагальнені дані опитувань працівників слідчих підрозділів ОВС (276 респондентів з м. Києва, Вінницької, Донецької, Житомирської, Івано-Франківської, Київської,

Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей); огляди судово-слідчої практики, офіційних звітів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших в Україні монографічним дослідженням, в якому запропоновано методичні рекомендації з розслідування використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів, викладено рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності й оптимізації діяльності щодо їх розслідування. У результаті дослідження конкретизовано низку положень теоретичного та практичного значення, які полягають у такому:

вперше:

- розроблено основи криміналістичної характеристики корисливих злочинів вчинених з використанням транспортних засобів;

- сформовано класифікацію суб'єктів використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів за такими критеріями: за структурою способу злочину, за юридичним статусом, за віковими категоріями водіїв, залежно від навиків водіння, залежно від виду транспортного засобу, що використовувався при вчиненні злочину, залежно від ролі в злочинній групі, залежно від поінформованості водія, за кримінальним минулим водія;

- виділено такі типові слідчі ситуації, що стосуються особливостей використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів: 1) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину очевидні і наявні достатні дані про транспортний засіб, його власника, злочинців; 2) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину очевидні, однак відсутні достатні дані про транспортний засіб, його власника, злочинців; 3) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину невизначені;

- розроблені науково обґрунтовані методичні рекомендації з розслідування використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів;

удосконалено:

- поняття транспортних засобів, що використовуються під час вчинення корисливих злочинів, під яким розуміється колісний механічний самохідний пристрій, який приводиться в рух за допомогою двигуна, призначений для переміщення людей та вантажів, а також будь-який причіп або напівпричіп, призначений для буксирування його таким транспортним засобом, і який використовується до, під час та після вчинення корисливого злочину;

- версії та планування розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів;

- тактичні особливості взаємодії слідчого з оперативними працівниками МВС України в частині встановлення та розшуку транспортного засобу, що використовувався при вчиненні корисливого злочину;

дістало подальший розвиток:

- методика розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів;

– порядок проведення слідчих (розшукових) дій для швидкого та ефективного розслідування даної категорії злочинів;

– форми використання спеціальних знань щодо встановлення особливостей використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження впроваджено як рекомендації у:

– *практичну діяльність* – щодо удосконалення розслідування корисливих злочинів в частині виявлення та розшуку транспортних засобів, що використовувалися при їх вчиненні (акти впровадження ГСУ МВС України від 8 травня 2014 р.; Апеляційного суду Чернівецької області від 24 квітня 2014 р.);

– *навчальний процес* – як матеріали для підготовки навчально-методичних і наукових видань та для проведення занять з навчальних дисциплін «Криміналістика» та «Особливості розслідування окремих видів злочинів» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 11 березня 2014 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено автором у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науково-теоретичних семінарах та круглих столах: всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України» (Київ, 5 липня 2013 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні» (Київ, 5 грудня 2013 р.); науково-теоретичному семінарі «Забезпечення прав і свобод учасників кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України» (Київ, 10 грудня 2013 р., тези не друк.); круглому столі «Співробітництво та обмін інформаціями з компетентними органами України та Європи» (Київ, 12 грудня 2013 р., тези не друк.); круглому столі «Актуальні проблеми удосконалення професійно-психологічної підготовки міліції громадської безпеки в умовах сьогодення» (Івано-Франківськ, 26 грудня 2013 р.); круглому столі «Кримінально-правові та адміністративно-правові основи протидії вчиненню насильства в сім'ї» (Івано-Франківськ, 26 грудня 2014 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в дев'яти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні та чотири статті – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях, науково-теоретичних семінарах та круглих столах.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (194 найменування на 22 сторінках) і чотирьох додатків на десяти сторінках. Повний обсяг дисертації становить 221 сторінка, із них загальний обсяг тексту – 189 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи; виокремлено наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації.

Розділ 1 «Теоретичні основи механізму використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів» складається з трьох підрозділів, присвячених поняттю транспортних засобів, суб'єктам їх використання зі злочинною метою, а також криміналістичній характеристиці цієї категорії злочинів.

У підрозділі 1.1. «Криміналістична характеристика корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів» проаналізовано сукупність взаємообумовлених загальних та індивідуальних рис таких злочинів, що у подальшому уможлиблює правильне, ефективне їх розслідування.

Автор дійшов висновку, що до видів корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів належать такі: 1) злочини у сфері економічної діяльності; 2) посягання на власність; 3) злочини проти державної влади, інтересів державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; 4) насильницькі злочини проти особи з метою заволодіння чужим особистим майном; 5) злочини проти служби в комерційних та інших організаціях; 6) злочини проти екологічної безпеки та природного середовища.

На основі наукового аналізу понять криміналістичної характеристики вчених-криміналістів (Р. С. Белкіна, О. Н. Васильєва, О. Н. Колесніченка, В. С. Кузьмічова, С. С. Чернявського, Н. П. Яблокова та інших) з'ясовано, що криміналістична характеристика корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів – це система відомостей про такий вид злочину та алгоритм дій для слідчого, що спрямований на пошук слідової інформації для встановлення обставин злочину і притягнення до відповідальності винних осіб.

Криміналістична характеристика корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів включає в себе такі елементи – характеристику типової вихідної інформації як системи даних: 1) про предмет посягання; 2) про способи злочину; 3) про особу ймовірного злочинця та ймовірних мотивів вчиненого; 4) про особу типового потерпілого; 5) про слідові картини; 6) про деякі обставини вчинення злочину (місце і час, знаряддя і засоби). Усі елементи складають систему складових частин, пов'язаних між собою визначеними кореляційними зв'язками.

Охарактеризовано кожен із елементів криміналістичної характеристики даного виду злочинів. За даними опитаних респондентів встановлено, що корисливі злочини з використанням транспортних засобів вчиняються групою осіб (67,3 %), переважно особами чоловічої статі (86,2 %), безробітними

громадянами (77,6 %), особами, які мали кримінальне минуле і навіть за участю неповнолітніх.

Виділено у групи потерпілих за їх відношенням до транспортного засобу, що використовувався при вчиненні корисливого злочину, а саме: 1) що не знали та не мають ніякого відношення до транспортного засобу, який використовувався під час вчинення злочину; 2) що мають відношення до транспортного засобу, який використовувався під час вчинення злочину: власники викрадених транспортних засобів; власники транспортних засобів, які свідомо надали його у користування злочинцям; власників транспортних засобів, які надали у користування не маючи уявлення про його злочинне використання.

Пошук інформації, необхідної для розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів, полегшується знанням криміналістичної характеристики злочинів даної категорії, кореляційних зв'язків між її окремими елементами. Це дозволяє на основі даних, що отримуються в типових слідчих ситуаціях, зробити найбільш вірні висновки щодо обставин використання транспортних засобів, а також цілеспрямовано шукати закономірно властиві їм ознаки і сліди.

У підрозділі 1.2. «Транспортний засіб як засіб вчинення та приховування корисливих злочинів» розглянуто поняття транспорту, що дозволило логічно підійти до розуміння сутності транспортних засобів, що використовуються при вчиненні корисливих злочинів зокрема.

Обґрунтовано що, транспортний засіб, який використовується при вчиненні корисливих злочинів – це колісний механічний самохідний пристрій, який приводиться в рух за допомогою двигуна, призначений для переміщення людей та вантажів, а також будь-який причіп або напівпричіп, призначений для буксирування його таким транспортним засобом, і який використовується до, під час та після вчинення корисливого злочину.

Серед усього різноманіття транспортних засобів за даною категорією злочинів найчастіше використовується автомобільний транспорт. Зокрема це: 1) пасажирський: легкові автомобілі, автобуси; 2) вантажні автомобілі; 3) вантажопасажирські автомобілі; 4) спеціальні та спеціалізовані; 5) мотоцикли; 6) мопеди; 7) причепа та напівпричепа. За даними опитаних слідчих найпоширенішими транспортними засобами, що фігурували у кримінальних провадженнях щодо вчинення корисливих злочинів стали: легкові автомобілі (84,2 % опитаних респондентів), вантажні (61,4 %), мотоцикли та мопеди (26,2 %). Також можуть використовуватися транспортні засоби спеціального призначення (морський, водний, позашляховий та інші транспорти). Керування такими пристроями потребує спеціальних навиків і знань. Тому, їх використання при вчиненні корисливих злочинів уможливує швидко віднайти транспортний засіб та значно звужує коло шуканих осіб, причетних до злочинних дій.

Встановлено, що основними причинами використання транспортних засобів у вчиненні корисливих злочинів є: 1) мобільність; 2) у якості знаряддя злочину; 3) вантажопідйомність; 4) таємність. Також автомобіль можна

використовувати в якості приманки або приховування – маскування під спеціальні автомобілі або автомобілі обслуговування.

Відповідно до переслідуваної злочинцями мети, умовно поділено транспортні засоби, що використовуються при вчиненні корисливих злочинів на такі групи: 1) що використовуються як спосіб вчинення злочину; 2) що використовуються як знаряддя (засіб) вчинення; 3) що використовуються як допоміжний засіб; 4) що використовуються як предмет посягання.

У підрозділі 1.3. «Суб'єкти використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів» наведено та охарактеризовано осіб, які причетні до використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів, аналіз яких дав змогу з'ясувати участь кожного з них у способі злочину даної категорії.

Використання транспортних засобів при вчиненні даної категорії злочинів вимагає встановлення під час розслідування суб'єктів, які мали до нього будь-яке відношення. Насамперед, це особа, яка була за його кермом. Дані про особу, яка використовувала транспортний засіб мають важливе значення для визначення багатьох обставин корисливих злочинів. Це морфологічні та соціально-демографічні особливості, навички, звички, злочинний досвід, практичні навички водіння транспортним засобом, зв'язок із співучасниками злочину, із викраденим майном, із місцем переховування та збуту. Така інформація відображається у результатах її злочинної діяльності, зокрема у слідах, що нею залишені (наприклад, сліди взуття, сліди біологічного походження, сліди зламу замка дверей транспортного засобу).

Визначено, що суб'єктом використання транспортного засобу під час вчинення корисливих злочинів, може бути фізична особа, здатна керувати цим пристроєм, має практичний досвід водіння конкретного транспортного засобу, а також має або немає відповідних документів на цей пристрій і право на його керування.

Встановлено осіб, що якимось чином можуть бути причетні до використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів та сформовано критерії за якими можна їх класифікувати, а саме: 1) за структурою способу злочину; 2) за юридичним статусом; 3) за віковими категоріями водіїв; 4) залежно від навиків водіння; 5) залежно від виду транспортного засобу, що використовувався при вчиненні злочину; 6) залежно від ролі (статусу) в злочинній групі; 7) залежно від поінформованості водія; 8) за кримінальним минулим водія.

До осіб, що якимось чином причетні до використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину належать: 1) власники транспортних засобів; 2) водії; 3) викрадачі транспортних засобів; 4) учасники злочинної групи, що здійснювали підбір транспортного засобу для його використання при вчиненні злочину; 5) учасники злочинної групи, які знайомі з власником транспортного засобу та запропонували залучити саме його.

Для швидкого та ефективного розслідування даної категорії злочинів, кожній із наведених у класифікації категорій осіб надано характеристику,

наведено ймовірні варіанти причетності та ролі у вчиненому злочині, виділено низку ознак за якими можна відмежувати їх один від одного, визначено види слідів, які кожен із них залишає на місці події.

Розділ 2 «Організація та планування розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів» складається з трьох підрозділів, що присвячені теоретичним і практичним засадам організації та планування розслідування даної категорії злочинів.

У підрозділі 2.1. «Типові слідчі ситуації, планування та версуювання розслідування» розглянуто групи слідчих ситуацій, що виникають за певних умов вчинення злочину, на їх основі можливі версії щодо вчиненого, а також планування розслідування на всіх його етапах.

В організації розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів важливе значення відіграють дії щодо: 1) збирання інформації про злочин та обставини використання транспортного засобу; 2) своєчасного проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій; 3) організації належної взаємодії сил та засобів органів внутрішніх справ; 4) своєчасного проведення наступних слідчих (розшукових) дій щодо встановлення обставин використання транспортного засобу та встановлення осіб, причетних до злочинних дій.

Початковий етап розслідування за даною категорією злочинів складається з таких етапів: 1) прийняття рішення про відкриття кримінального провадження; 2) проведення слідчих (розшукових) дій. Мається на увазі: провести огляд місця події; встановити свідків, очевидців використання транспортного засобу; його приблизний опис; використати обліки Державтоінспекції для встановлення транспортного засобу; затримати за «гарячими» слідами; доручити працівникам оперативних підрозділів розшук транспортного засобу, встановлення місця його приховування.

Підставами для висунення версій про використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину можуть бути: 1) виявлені фактичні дані у результаті проведення огляду місця події; 2) показання свідків та очевидців; 3) показання потерпілих; 4) дані про кількість викраденого майна; 5) дані про спосіб та місце вчинення злочину, характер події; 6) оперативна інформація. Однак, якщо ж явних ознак використання транспортного засобу немає, все одно слід висунути та перевірити таку версію, оскільки про можливе його використання можуть свідчити такі зібрані дані: 1) сама обстановка вчинення злочину; 2) встановлені дані щодо предмета посягання; 3) злочин відбувся за короткий проміжок часу; 4) злочин вчинено у місці, де без транспортного засобу неможливо обійтись.

З'ясовано, що важливе значення для відшукування злочинців та викраденого, має встановлення таких обставин: 1) чи мав місце факт використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину; 2) чи співпадає час використання транспортного засобу при вчиненні злочину та час вчинення злочину; 3) чи співпадає місце перебування транспортного засобу під час вчинення злочину з місцем злочину; 4) чи приймав участь водій транспортного

засобу в активних діях вчинення злочину поміж керування транспортним засобом; 5) чим займався водій під час вчинення злочину. Такий перелік обставин може змінюватися за змістом та кількістю залежно від вчиненої події та відомої інформації.

Зважаючи на ступінь повноти наявних доказів та характер іншої інформації про використаний транспортний засіб під час вчинення корисливих злочинів та обставини його використання виділено такі слідчі ситуації: 1) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину очевидні і наявні достатні дані про транспортний засіб, його власника, злочинців; 2) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину очевидні, однак відсутні достатні дані про транспортний засіб, його власника, злочинців; 3) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину невизначені.

Підрозділ 2.2. «Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами при затриманні транспортних засобів» присвячений розгляду основ взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій для правильної організації досудового розслідування за даною категорією злочинів.

На основі аналізу законодавства України, можемо констатувати, що взаємодія слідчого, при розслідуванні корисливих злочинів вчинених з використанням транспортних засобів, може здійснюватися з такими оперативними підрозділами: 1) органів внутрішніх справ; 2) органів безпеки; 3) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; 4) органів Державної пенітенціарної служби України; 5) органів Державної прикордонної служби України; 6) органів Державної митної служби України. Потреба взаємодії з переліченими органами виникає на різних етапах розслідування та залежить від виду корисливого злочину та мети його вчинення.

За даними опитаних респондентів (92,7 %), найпоширенішою процесуальною формою взаємодії є надання та виконання доручень щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Уже на початковому етапі розслідування така співпраця призводить до швидкого відшукування транспортного засобу, встановлення водія, виявлення слідів злочину та причетних осіб. Починаючи з проведення огляду місця події, надаються конкретні доручення щодо проведення перевірок, виявлення свідків, очевидців та інших слідчих (розшукових) дій.

Для здійснення ефективного розшуку злочинців та транспортного засобу, що використовувався при вчиненні злочину слідчий уповноважений виконати низку процесуальних та не процесуальних дій, а саме: 1) до процесуальних дій відносять: слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії; 2) до не процесуальних належать: залучення засобів масової інформації, розсилка запитів у відповідні інстанції, бесіди з особами, які можуть відати про місце знаходження транспортного засобу та злочинця, виявлення місць можливого збуту награвованого.

Під час здійснення кримінального провадження слідчий може надати доручення працівнику оперативного підрозділу щодо встановлення обставин використання злочинцями транспортного засобу при вчиненні корисливих злочинів, а саме: 1) за виявленою інформацією перевірити транспортний засіб на факт угону чи крадіжки; 2) отримати усю можливу інформацію за обліками; 3) здійснити розшук транспортного засобу; 4) встановити його власника та осіб, що мали доступ до його використання; 5) встановити оперативним шляхом причетність власника транспортного засобу до вчиненого злочину, а також осіб, що мали доступ до його використання; 6) встановити оперативним шляхом роль кожного учасника злочину, особливо водія – його обізнаність щодо участі у злочині.

Для розшуку транспортного засобу, що використовувався при вчиненні корисливого злочину може вводитися план «Перехват». Тобто, сукупність першочергових організаційних, процесуальних та інших заходів, що здійснюються централізовано, у короткий проміжок часу при максимальному зосередженні сил, засобів, спрямованих на розшук викраденого транспортного засобу. У разі, якщо підозрювані озброєні вводиться план «Сирена» або «Грім».

Підрозділ 2.3. «Проведення окремих слідчих (розшукових) дій» присвячений тактичним особливостям проведення слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів даної категорії. Особливу увагу приділено правилам підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій, особливостям їх проведення, можливостям використання у розслідуванні доказів, отриманих за результатами їх проведення.

Вивчення кримінальних проваджень за злочинами корисливої спрямованості, уможливило зробити висновок, що першочергові слідчі (розшукові) дії спрямовані: на виявлення слідів використання транспортного засобу при вчиненні злочину; на виявлення свідків та очевидців; на з'ясування обставин використання транспортного засобу; на встановлення транспортного засобу, що був використаний при вчиненні злочину та його затримання за «гарячими» слідами.

Аналізуючи фундаментальні праці вчених-криміналістів (Р. С. Белкіна, В. П. Власова, В. П. Колмакова, К. О. Чаплинського та інших) щодо проблем слідчого огляду, окреслено його види, які проводяться при розслідуванні даної категорії злочинів, а саме: 1) огляд місця події; 2) огляд ділянок місцевості та приміщень, що не є місцем події; 3) огляд трупа на місці його виявлення; 4) огляд предметів та документів; 5) огляд транспортних засобів.

За даними опитаних респондентів (63,7%), особливе значення для розслідування загалом, і відшукування транспортного засобу зокрема, має огляд місця події. Це пов'язано з тим, що за його результатами виявляються сліди, залишені як транспортним засобом, так і злочинцями, що у подальшому уможлиблює ідентифікувати останніх та встановити обставини події.

Під час огляду місця події слід встановити певні обставини, а саме: 1) факт використання транспортного засобу та їх кількість; 2) мету його використання; 3) вид, модель та індивідуальні ознаки транспортного засобу; 4) особу водія та

інших осіб, що знаходилися в транспортному засобі; 5) вантаж, що перевозився; 6) факт та ознаки взаємодії транспортного засобу з будь-якими об'єктами навколишнього середовища; 7) напрямок руху транспортного засобу до, у під час та після вчинення злочину.

До наступних слідчих (розшукових) дій, для розслідування використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів, відноситься: 1) огляд транспортного засобу та предметів, що можуть свідчити про використання транспортного засобу при вчиненні злочину; 2) допити: підозрюваних, свідків, власника транспортного засобу у якості свідка щодо обставин можливого використання його пристрою у злочинних намірах, та встановлення причетності цієї особи до вчиненого; 3) одночасний допит двох і більше осіб; 4) призначаються потрібні судові експертизи виявлених об'єктів, зокрема це: трасологічна, дослідження документів, матеріалів, речовин та виробів; 5) обшук транспортного засобу; 6) слідчий експеримент з метою перевірки показань підозрюваних, свідків, потерпілих та інших зібраних доказів; 7) пред'явлення для впізнання транспортних засобів та вилучених з їх салону, багажнику чи іншого місця предметів.

Розділ 3 «Використання спеціальних знань щодо транспортних засобів, які використовувалися при вчиненні корисливих злочинів» містить два підрозділи, у яких звертається увага на розв'язання проблеми використання спеціальних знань і науково-технічних досягнень для встановлення і дослідження транспортних засобів та утворених ними слідів при розслідуванні корисливих злочинів.

У підрозділі 3.1. *«Порядок призначення та проведення досліджень транспортних засобів та документів пов'язаних з їх використанням»* розглянуто особливості підготовки до проведення судових експертиз у розслідуванні даної категорії злочинів, а також висвітлено можливості експертного дослідження транспортних засобів та документів, пов'язаних з їх використанням.

Встановлено, що за даною категорією злочинів, в частині використання транспортного засобу, найбільш часто призначаються такі види судових експертиз як: криміналістичні, медичні, біологічні, хімічні та інші. Специфічними для розглядуваних злочинів є експертизи, пов'язані з дослідженням транспортних засобів, утворених ними слідів, паливно-мастильних матеріалів, лакофарбових покриттів.

У процесі дослідження транспортних засобів здійснюється таке: 1) загальний огляд; 2) дослідження ідентифікаційного позначення кузова; 3) дослідження табличок виробника; 4) дослідження номерного майданчика та прилеглих до нього частин транспортного засобу; 5) дослідження лакофарбового покриття; 6) дослідження інших носіїв інформації, тобто будь-яких об'єктів, що містять інформацію ідентифікаційного характеру про транспортний засіб; 7) дослідження номера двигуна в разі технічної (конструктивної) можливості. Метою такого дослідження є виявлення ознак зміни або подробиці наведених вище об'єктів.

Оскільки корисливі злочини можуть вчинятися не лише із застосуванням автотранспортного засобу, але й іншого, тому доцільним буде використання можливостей експертизи транспортних засобів спеціального призначення. Такий вид дослідження вирішує питання, що стосуються ідентифікації об'єкта, аналізу супровідної документації, визначення технічного стану і ресурсних характеристик. Зокрема це питання щодо встановлення: 1) виду транспортного засобу, моделі, країни виробника; 2) способу виготовлення та відповідності об'єкта супровідним документам; 3) встановлення ринкової вартості; 4) відповідність технічному проекту; 5) права власності.

Використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів має супроводжуватися відповідними документами, зокрема: на право керування, на товар, що перевозиться, шляховий лист, митна декларація, транспортна накладна. Відтак, автором поділено документи, пов'язані з використанням транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів на такі групи: 1) документи на транспортний засіб (свідоцтво про реєстрацію, довіреності, страховий поліс, про проходження технічного огляду); 2) документи, що супроводжують транспортний засіб (документи на товар, що перевозиться); 3) документи, що виявлені в транспортному засобі і стосуються злочину в цілому або особи злочинця (студентський квиток, підроблене посвідчення, блокнот).

Дослідження вказаних документів проводиться шляхом судово-технічної експертизи документів та почеркознавчої експертизи, тому у роботі наведено їх предмет, об'єкт, можливості, а також проблемні питання щодо їх призначення. Важливість техніко-криміналістичної експертизи документів у розслідуванні даної категорії злочинів, полягає у тому, що встановлюючи факт виготовлення підроблених документів, вона допомагає встановити безпосередній об'єкт та предмет злочину.

Виокремлено орієнтовні переліки питань експертам з означених видів судових експертиз, а також наведено вимоги до зразків, що слід представляти експерту для порівняльного дослідження.

Підрозділ 3.2. «Дослідження слідів транспортних засобів» присвячений теоретичному аналізу експертного вивчення найінформативнішого способу відображення даних про транспортний засіб – його слідів.

На думку автора, сліди транспортних засобів – це матеріальне відображення частин такого пристрою у результаті їх контактної взаємодії з слідосприймаючою поверхнею, що уможливорює провести низку групіфікаційних та ідентифікаційних експертних досліджень.

Аналіз криміналістичної літератури та кримінальних проваджень уможливив стверджувати, що слідова обстановка корисливих злочинів, вчинених із використанням транспортних засобів може включати різні види матеріальних слідів, зокрема це: 1) сліди транспортного засобу: сліди ходової частини; деталі і частини, що відокремилися від транспортного засобу; сліди взаємодії транспортного засобу з дорожнім полотном, іноді із загорожею, парканом, транспортним засобом, що був поряд припаркований; 2) сліди

викраденого вантажу, що перевозиться; 3) сліди людини біологічного, механічного та хімічного походження; 4) сліди боротьби; 5) випадкові сліди та предмети, що утворилися (залишилися) до вчинення корисливого злочину або після нього.

Вивчення виявлених слідів транспортного засобу дає підстави: 1) робити висновки про вид, модель, пристрій транспортного засобу; 2) встановити напрямок руху; 3) гальмівний шлях та інші важливі для розслідування обставини.

Вилучені сліди транспортних засобів піддаються обов'язковому експертному вивченню, зокрема призначається судова трасологічна експертиза, об'єктами якої є: 1) транспортні засоби; 2) сліди, утворені транспортними засобами; 3) сліди на транспортних засобах; 4) частини або деталі транспортних засобів. Дослідженням слідів транспортних засобів також займається експертиза нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів, лакофарбових матеріалів і покриттів, автотехнічна експертиза.

Поряд із дослідженням слідів транспортних засобів, для розслідування даної категорії злочинів важливе значення має низка інших видів експертиз, які здійснюють вивчення слідів людини та предметів, що були виявлені й вилучені з салону і багажника транспортного засобу злочинців. Це: дактилоскопічна експертиза (сліди долонних поверхонь рук, босих ніг, ніг у шкарпетках), дослідження мікрооб'єктів (волокна з одягу, волосся, ґрунт), біологічне дослідження (сліди рослин і тварин), судово-медичне (слина, кров, сперма), генотипоскопічна експертиза (вивчення ДНК), балістична експертиза (зброя чи боеприпаси і мікрочастки від неї); експертиза холодної зброї.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає в розробленні таких положень:

1. Криміналістична характеристика корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів включає в себе такі елементи: 1) предмет посягання; 2) спосіб злочину; 3) особа ймовірного злочинця та ймовірні мотиви вчиненого; 4) особа типового потерпілого; 5) слідові картина; 6) обставини вчинення злочину (місце і час, знаряддя і засоби). Усі елементи складають систему складових частин, пов'язаних між собою визначеними кореляційними зв'язками.

2. Транспортний засіб, який використовується при вчиненні корисливих злочинів – це колісний механічний самохідний пристрій, який приводиться в рух за допомогою двигуна, призначений для переміщення людей та вантажів, а також будь-який причіп або напівпричіп, призначений для буксирування його таким транспортним засобом, і який використовується до, під час та після вчинення корисливого злочину.

Транспортні засоби, що використовуються при вчиненні корисливих злочинів умовно поділено на такі групи: 1) такі, що використовуються як спосіб

вчинення злочину; 2) такі, що використовуються як знаряддя (засіб) вчинення; 3) такі, що використовуються як допоміжний засіб; 4) такі, що використовуються як предмет посягання.

Серед усього різноманіття транспортних засобів за даною категорією злочинів найчастіше використовується автомобільний транспорт. Зокрема це: 1) пасажирський: легкові автомобілі, автобуси; 2) вантажні автомобілі; 3) вантажопасажирські автомобілі; 4) спеціальні та спеціалізовані; 5) мотоцикли; 6) мопеди; 7) причепа та напівпричепа. Найпоширенішими транспортними засобами, що фігурували у кримінальних провадженнях щодо вчинення корисливих злочинів є легкові автомобілі, вантажні, мотоцикли та мопеди.

3. До осіб, що якимось чином причетні до використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину належать: 1) власники транспортних засобів; 2) водії; 3) викрадачі транспортних засобів; 4) учасники злочинної групи, що здійснювали підбір транспортного засобу для його використання при вчиненні злочину; 5) учасники злочинної групи, які знайомі з власником транспортного засобу та запропонували залучити саме його.

4. Сформовано класифікацію суб'єктів використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів за такими критеріями: 1) за структурою способу злочину; 2) за юридичним статусом; 3) за віковими категоріями водіїв; 4) залежно від навиків водіння; 5) залежно від виду транспортного засобу, що використовувався при вчиненні злочину; 6) залежно від ролі (статусу) в злочинній групі; 7) залежно від поінформованості водія; 8) за кримінальним минулим водія.

5. Зважаючи на ступінь повноти наявних доказів та характеру іншої інформації про використаний транспортний засіб під час вчинення корисливих злочинів та обставини його використання виділено такі слідчі ситуації: 1) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину очевидні і наявні достатні дані про транспортний засіб, його власника, злочинців; 2) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину очевидні, однак відсутні достатні дані про транспортний засіб, його власника, злочинців; 3) коли обставини використання транспортного засобу при вчиненні корисливого злочину невизначені.

6. Встановлено, що слідчий уповноважений надати доручення працівнику оперативного підрозділу щодо встановлення обставин використання злочинцями транспортного засобу при вчиненні корисливих злочинів, а саме: 1) за виявленою інформацією перевірити транспортний засіб на факт угону чи крадіжки; 2) отримати усю можливу інформацію за обліками; 3) здійснити розшук транспортного засобу; 4) встановити його власника та осіб, що мали доступ до його використання; 5) встановити оперативним шляхом причетність власника транспортного засобу до вчиненого злочину, а також осіб, що мали доступ до його використання; 6) встановити оперативним шляхом роль кожного учасника злочину, особливо водія – його обізнаність щодо участі у злочині.

7. Першочергові слідчі (розшукові) дії за даною категорією злочинів спрямовані на: виявлення слідів використання транспортного засобу при

вчиненні злочину; виявлення свідків та очевидців; з'ясування обставин використання транспортного засобу; встановлення транспортного засобу, що був використаний при вчиненні злочину та його затримання за «гарячими» слідами. До наступних слідчих (розшукових) дій відноситься: 1) огляд транспортного засобу та предметів, що можуть свідчити про використання транспортного засобу при вчиненні злочину; 2) допити: підозрюваних, свідків, власника транспортного засобу у якості свідка щодо обставин можливого використання його пристрою у злочинних намірах, та встановлення причетності цієї особи до вчиненого; 3) одночасний допит двох і більше осіб; 4) призначаються потрібні судові експертизи виявлених об'єктів, зокрема це: трасологічна, дослідження документів, матеріалів, речовин та виробів, медична; 5) обшук транспортного засобу; 6) слідчий експеримент з метою перевірки показань підозрюваних, свідків, потерпілих та інших зібраних доказів; 7) пред'явлення для впізнання транспортних засобів та вилучених з їх салону, багажнику чи іншого місця предметів.

8. Розроблені методичні рекомендації щодо тактики розслідування корисливих злочинів вчинених з використанням транспортних засобів на різних стадіях їх вчинення.

9. За даною категорією злочинів доцільним є призначення таких судових експертиз як: дослідження транспортних засобів та документів, пов'язаних з їх використанням, експертизи транспортних засобів спеціального призначення, судово-технічної експертизи документів та почеркознавчої експертизи, трасологічної експертизи, нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів, лакофарбових матеріалів і покриттів, автотехнічної експертизи. Важливе значення має низка інших видів експертиз, які проводять вивчення слідів людини та предметів, що були виявлені й вилучені з салону і багажника транспортного засобу злочинців. Це: дактилоскопічна експертиза, дослідження мікрооб'єктів, біологічне дослідження, судово-медичне, балістичне дослідження, експертиза холодної зброї.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шевченко Ю. А. Загальна характеристика корисливих злочинів, вчинених організованими злочинними групами з використанням транспортних засобів / Ю. А. Шевченко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2013. – № 2(30). – С. 196–203.

2. Шевченко Ю. А. Особливості вилучення та фіксації слідів транспортних засобів, залишених при вчиненні корисливих злочинів / Ю. А. Шевченко // Митна справа. – 2013. – № 2(86). – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 115–120.

3. Шевченко Ю. А. Види слідчих ситуацій при розслідуванні корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів / Ю. А. Шевченко // Митна справа. – 2013. – № 6(90). – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 82–87.

4. Шевченко Ю. А. Суб'єкти використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів / Ю. А. Шевченко // Науковий вісник

Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – № 1. – Т. 3. – С. 105–109.

5. Шевченко Ю. А. Криміналістическое исследование следов, оставленных транспортными средствами при совершении корыстных преступлений / Ю. А. Шевченко // Право и политика : научно-методический журнал. – Бешкек, 2014. – № 1. – С. 298–301.

6. Шевченко Ю. А. Особа водія як елемент криміналістичної характеристики корисливих злочинів, учинених з використанням транспортних засобів / Ю. А. Шевченко // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України : всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 178–180.

7. Шевченко Ю. А. Підготовка до вчинення корисливих злочинів із використанням транспортного засобу / Ю. А. Шевченко // Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні : матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – Ч. 1. – С. 176–177.

8. Шевченко Ю. А. Особливості допиту водія транспортного засобу, що використовувався при вчиненні корисливих злочинів / Ю. А. Шевченко // Актуальні проблеми удосконалення професійно-психологічної підготовки працівників міліції громадської безпеки в умовах сьогодення : круглий стіл, 26 груд. 2013 р. – Івано-Франківськ, 2013. – С. 45.

9. Шевченко Ю. А. Тактика огляду транспортного засобу, що використовувався при вчиненні корисливих злочинів / Ю. А. Шевченко // Кримінально-правові та адміністративно-правові основи протидії вчиненню насильства в сім'ї : круглий стіл, постійно діючий науково-практичний семінар, 28 лют. 2014 р. – Івано-Франківськ, 2014. – С. 12.

АНОТАЦІЯ

Шевченко Ю. А. Особливості розслідування корисливих злочинів, учинених з використанням транспортних засобів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2014.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних, методичних і практичних питань, пов'язаних з особливостями розслідування корисливих злочинів, учинених з використанням транспортних засобів.

Розглянуто теоретичні основи механізму використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів, що дозволило логічно підійти до висвітлення питання організації та планування розслідування. Надано криміналістичну характеристику означеному виду злочинів, сформовано авторське поняття транспортних засобів та класифікацію суб'єктів використання транспортних засобів при вчиненні корисливих злочинів. Визначено порядок

висунення версій та виділено типові слідчі ситуації, що виникають за даною категорією злочинів. Наведено тактику проведення слідчих (розшукових) дій у тісній взаємодії слідчих з працівниками оперативних підрозділів, а також форми використання спеціальних знань для швидкого та ефективного розслідування. Розроблено методичні рекомендації з розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів.

Ключові слова: корисливі злочини, транспортні засоби, криміналістична характеристика, версії, планування розслідування, слідчі (розшукові) дії, судові експертизи.

АННОТАЦИЯ

Шевченко Ю. А. Особенности расследования корыстных преступлений, совершенных с использованием транспортных средств. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2014.

Диссертация посвящена теоретическим, методическим и практическим вопросам расследования корыстных преступлений, совершенных с использованием транспортных средств.

На основании научного анализа автором сформировано некое количество понятий, в особенности: «криминалистическая характеристика корыстных преступлений, совершенных с использованием транспортных средств», «транспортные средства, что используются при совершении корыстных преступлений», «субъекты использования транспортных средств при совершении корыстных преступлений».

Социологическое, криминалистическое и криминологическое исследование дали возможность определить виды корыстных преступлений, совершенных с использованием транспортных средств и объективно подойти к рассмотрению элементов криминалистической характеристики данных преступлений и тем самым создать ее научные основы.

Диссертантом систематизирована научная информация о понятии транспорта в целом, и транспортных средств, которые используются при совершении корыстных преступлений в частности. В последующем поделено последних на группы и определена цель использования транспортных средств в антиобщественных действиях. Систематизация такой информации разрешит многие проблемы практики, в частности, познания возможностей преступников, их дальнейших действий и поможет правильно осуществить организацию и планирование расследования.

Определены субъекты использования транспортных средств при совершении корыстных преступлений. Сформирована их классификация за определенными критериями, что вносит свои коррективы в

криминалистическую характеристику корыстных преступлений, в частности личности преступника.

Автором представлена специфика организации и планирования расследования. Выделены типичные следственные ситуации, касающиеся особенностей использования транспортных средств при совершении преступлений и доказана необходимость выдвижения версий об использовании транспортных средств на всех этапах расследования. Установлены первоначальные и последующие следственные (розыскные) действия, способствующие обнаружению транспортных средств, используемых преступниками для совершения корыстных преступлений и проведению эффективного расследования и установления истины по делу.

На основе исследования следственной практики, проведенного автором опроса следственных подразделений органов внутренних дел Украины рассмотрены следственные (розыскные) действия, проводимые при расследовании данных категорий преступлений, которые позволяют получить информацию о обстоятельствах использования транспортных средств в преступных целях. Также рассмотрены формы взаимодействия следователей и работников оперативно-розыскных подразделений, которые направлены на целый ряд мероприятий по раскрытию преступлений.

Значительное внимание уделено использованию специальных познаний при расследовании данной категории преступлений в части использования преступниками транспортных средств, а также описаны особенности назначения необходимых судебных экспертиз и наведены их возможности.

Систематизация исследованного материала позволила разработать методические рекомендации по расследованию использования транспортных средств при совершении корыстных преступлений, что в дальнейшем расширило научную разработанность методики расследования отдельных видов преступлений.

Ключевые слова: корыстные преступления, транспортные средства, криминалистическая характеристика, версии, планирование расследования, следственные (розыскные) действия, судебные экспертизы.

SUMMARY

Yu.A. Shevchenko. Features of investigation of acquisitive crimes committed using transport vehicles. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of law, speciality 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic expertise; operational search activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2014.

The thesis is devoted to theoretical, methodical and practical issues of investigation of acquisitive crimes committed using transport vehicles.

The author considers theoretical basis of using transport vehicles in acquisitive crimes and logically pass on investigation organisation and planning issues. The thesis includes criminalistic characteristics of the above mentioned crimes, author's concept

of transport vehicles and classification of acquisitive offenders using transport vehicles. It was defined the order of offering investigative leads and outlined typical investigational situations arising in that category of crimes. The author provides for tactics of investigation (search) actions in close interaction of investigators and operational units officials, as well as forms of using special knowledge for prompt and effective investigation. There were developed methodical recommendations for investigation of acquisitive crimes committed using transport vehicles.

Keywords: acquisitive crimes, transport vehicles, criminalistic characteristics, versions, investigation planning, investigation (search) activity, forensic expertise.